

Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse autoriõiguse seaduse (edaspidi *AutÕS*) §-des 26 ja 27 sätestatud nn tühja kasseti tasu kogumise süsteemi ning antakse osa Justiitsministeeriumi ülesandeid autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas üle Patendiametile.

AutÕS § 26 lubab autori nõusolekuta reprodutseerida audiovisuaalseid teoseid või teoste helisalvestisi kasutaja enda isiklikeks vajadusteks tingimusel, et autorile, teose esitajale ja fonogrammitootjale tagatakse õiglane tasu teose või fonogrammi sellise kasutamise eest. AutÕS § 27 lg 1 kohaselt kogutakse tasu salvestusseadmete ja -kandjate importimisel Eestisse või nende toomisel Eestisse Euroopa Ühenduse tolliterritooriumilt (edaspidi ka *tühja kasseti tasu*). AutÕS § 27 lg 14 kohaselt sätestatakse salvestusseadmete ja -kandjate loetelu, millelt tühja kasseti tasu kogutakse, Vabariigi Valitsuse (edaspidi ka *VV*) määrusega.¹

Kõnesoleva eelnõuga uuendatakse tühja kasseti tasu süsteemi, millest kõige olulisemate muudatustena:

- 1) laiendatakse isikute ringi, kelle vahel tühja kasseti tasu jagatakse, ka filmi esmasalvestuse tootjatele ning
- 2) muudetakse senist süsteemi, mille kohaselt salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutava tasu suurus on sätestatud AutÕS-s. Selle asemel volitatakse Vabariigi Valitsust kehtestama tasu suurus määrusega ning sätestatakse tingimused, millest Vabariigi Valitsus peab tasu suuruse ning salvestusseadmete ja -kandjate loetelu kehtestamisel lähtuma.

Esimese muudatuse eesmärk on tagada hüvitise maksmine ka filmi esmasalvestuse tootjatele, kuivõrd AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud ainuõiguste piirang, mis lubab reprodutseerida audiovisuaalseid teoseid isiklikeks vajadusteks, piirab ka filmi esmasalvestuse tootjate varaliste õiguste teostamist. Teine muudatus võimaldab kehtestada salvestusseadmete ja -kandjate kataloogi ning neilt kogutava tasu VV määrusega, mitte osaliselt seadusega (tasu suurus) ja osaliselt VV määrusega (salvestusseadmete ja -kandjate kataloog) nagu praegu. See tagab süsteemi suurema paindlikkuse ja võimaluse seda korrigeerida vastavalt muutustele tarbijakäitumises, mh selles, milliseid seadmeid ja andmekandjaid helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste reprodutseerimiseks kasutatakse. Koostoimes VV määruses nr 14 tehtavate muudatustega on kirjeldatud muudatuste laiem eesmärk uuendada tühja kasseti süsteemi selliselt, et see võimaldaks õiguste omajatel saada õiglast hüvitist audiovisuaalsete teoste ja fonogrammide isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest ning oleks kooskõlas Euroopa Liidu õigusest tulenevate nõuetega.

Lisaks eeltoodule antakse eelnõuga osa Justiitsministeeriumi ülesandeid autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas üle Patendiametile. Need ülesanded on orbeetse

¹ Selleks on Vabariigi Valitsus võtnud vastu 17. jaanuari 2006. a määruse nr 14 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koostöö- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu taotlemise kord” (edaspidi VV määrus nr 14).

staatust käsitleva info vahendaja roll Eestis, riikliku järelevalve teostamine kollektiivse esindamise organisatsioonide (edaspidi ka *KEO*) tegevuse üle ning autoriõiguse komisjoni töö korraldamine. Tegemist on rakenduslike ülesannetega, mille täitmiseks on sobivam asutus Patendiamet, kes teostab juba praegu täidesaatvat riigivõimu tööstusomandi õiguskaitse valdkonnas. Eelnõu vastab Justiitsministeeriumi programmile aastateks 2020–2023, mis näeb ette Patendiameti kujundamise tänapäevaseks intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks ning peab vajalikuks kaaluda Patendiameti pädevuse laiendamist autoriõiguse valdkonnas, andes ametile KEO-de ja orbeoste järelevalve pädevuse.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Tühja kasseti tasu uuendamisega seotud eelnõu ja seletuskirja osad on ette valmistanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsioiguse talituse nõunik Henrik Trasberg (henrik.trasberg@just.ee). Eelnõu ja seletuskirja osad, mis puudutavad Patendiameti kujundamist intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks, s.o eelnõu § 1 punktid 11–15 on ette valmistanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsioiguse talituse juhataja Gea Lepik (gea.lepik@just.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu (EL) õiguse rakendamisega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2001/29/EÜ² (edaspidi ka *infoühiskonna direktiiv*) art 5 lg 2 p b annab liikmesriikidele võimaluse teatud tingimustel autorite ja teiste õiguste omajate reprodutseerimisõigust isiklikul otstarbel kasutamiseks piirata. Eesti on seda võimalust kasutanud, lubades füüsilisel isikul teha mis tahes kandjal koopiaid audiovisuaalsetest teostest või teoste helisalvestistest isiklikuks tarbeks.³ Kui EL liikmesriik võimaldab sellist vaba kasutust, lasub tal kohustus tagada õiguste omajale selle eest õiglane hüvitis.⁴

Seoses Patendiameti kujundamisega intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks muudetakse eelnõuga Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/28/EL⁵ art 3 lg 5 järgset pädevat asutust Eestis. Teiseks muudetakse eelnõuga asutust, kes teostab riiklikku järelevalvet KEO-de tegevuse üle. Nõuded KEO-dele on kehtestatud mh Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. a direktiiviga 2014/26/EL.⁶

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas – ELT L 167, 22.06.2001, lk 10–19.

³ Tegemist on AutÕS §-des 26 ja 27 sätestatud regulatsiooniga, mida täiendab VV määrus nr 14.

⁴ Infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p b.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/28/EL, 25. oktoober 2012, orbeoste teatavate lubatud kasutusviiside kohta (EMPs kohaldatav tekst) – ELT L 299, 27.10.2012, lk 5–12.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/26/EL, 26. veebruar 2014, autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kollektiivse teostamise ning muusikateose internetis kasutamise õiguse multiterritoriaalse litsentsimise kohta siseturul – ELT L 84, 20.3.2014, lk 72–98.

Eelnõu tühja kasseti tasu puudutav osa on seotud ka Vabariigi Valitsuse 2019–2023 tegevusprogrammiga, mille punkti 10.10 kohaselt tuleb välja töötada loovisikute ja ühiskonna huve arvestav lahendus nn tühja kasseti tasu süsteemi kaasajastamiseks.⁷

Eelnõu ettevalmistuse käigus on Justiitsministeerium tühja kasseti tasu süsteemi muutmise küsimuses konsulteerinud asjaomaste kollektiivse esindamise organisatsioonidega (Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing), salvestusseadmete ja -kandjate maaletoojatega, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liiduga ning samuti Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga. 23.01.2020 korraldati puudutatud isikutele mõeldud avalik konsultatsioon ümarlaua vormis, mille eel saatis Justiitsministeerium huvirühmadele dokumendi oma ettepanekutega. Seoses teatud autoriõiguse valdkonna funktsioonide üleandmisega Patendiametile on Justiitsministeerium eelnõu ettevalmistamise käigus konsulteerinud Patendiametiga.

Eelnõuga muudetakse autoriõiguse seadust (RT I, 19.03.2019, 55). Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Pärast eelnõu seadusena vastuvõtmist muudetakse ka VV määrust nr 14. Muudatustega täiendatakse senist salvestusseadmete ja -kandjate kataloogi, millelt tühja kasseti tasu kogutakse, ning sätestatakse tasu suurus, mida sellistelt salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutakse.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Muudatused seoses tühja kasseti tasu süsteemiga

a. Kehtiv regulatsioon ning selle puudujäägid

Autoriõigus annab õiguste omajale mh ainuõiguse lubada ja keelata oma teose või muu õiguste objekti reprodutseerimist (kopeerimist) teiste isikute poolt.⁸ Samas on üldsuse huvides ainuõigusi teatud juhtudel piiratud, nähes ette nn vaba kasutamise juhud. Ühe sellise juhuna on piiratud reprodutseerimisõigust, lubades füüsilisel isikul teha õiguste objektidest mis tahes kandjal koopiaid isiklikuks tarbeks.⁹ Vastava piirangu kehtestamise võimalus tuleneb EL õigusest, kuid kui EL liikmesriik võimaldab sellist vaba kasutust, lasub tal kohustus tagada õiguste omajale selle eest õiglane hüvitis.¹⁰

Kehtiv AutÕS § 26 lg 1 näeb ette, et autori nõusolekuta on lubatud reprodutseerida audiovisuaalseid teoseid või teoste helisalvestisi kasutaja enda isiklikeks vajadusteks, kuid autoril, teose esitajal ja fonogrammitootjal on õigus saada õiglast tasu teose või fonogrammi sellise kasutamise eest. AutÕS § 27 lg 1 kohaselt kogutakse tasu salvestusseadmete ja -kandjate

⁷ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2019–2023, kinnitatud 30. 05.2019, kättesaadav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/valitsus/RataseIIvalitsus/vabariigi_valitsuse_tegevusprogramm_2019-2023.pdf

⁸ Vt AutÕS § 13 lg 1 p 1, mille aluseks on mh infoühiskonna direktiivi art 2.

⁹ Vt AutÕS § 18 lg 1, § 26 lg 1 esimene lause ja § 75 lg 1 p 1.

¹⁰ Infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p b kohaselt võivad liikmesriigid näha reprodutseerimisõiguse puhul ette erandeid ja piiranguid, kui kõne all on mis tahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise.

importimisel Eestisse või nende toomisel Eestisse Euroopa Ühenduse tolliterritooriumilt (välja arvatud AutÕS § 27 lg-s 5 nimetatud juhtudel). AutÕS § 27 lg 14 kohaselt sätestatakse nende salvestusseadmete ja -kandjate loetelu, millelt tühja kasseti tasu kogutakse, Vabariigi Valitsuse määrusega. AutÕS § 27 lg 7 kohaselt maksavad salvestusseadmete ja -kandjate müüjad või importijad tühja kasseti tasu salvestusseadmete puhul 3% ja salvestuskandjate puhul 8% kauba väärtusest. Tasu jaotatakse õiguste omajate vahel üks kord aastas.

Alates 2014. a-st kogutakse tühja kasseti tasu nii vähe, et jaotamisele kuuluvaks summaks on tulnud kinnitada 0 eurot (tasu kogumise ja jaotamise halduskulud ületavad kogutud summat). Selle põhjus seisneb asjaolus, et VV määrus nr 14, mis kehtestab salvestusseadmete ja andmekandjate kataloogi, millelt tühja kasseti tasu kogutakse, on alates 2006. a-st püsinud muutumatuna, hõlmates üksnes järgmisi salvestusseadmeid ning andmekandjaid: videokassetid (VHS), audiokassetid, CD-d, minidiskid (MD) ning VHS-ile, DVD-le, audiokassetile ja CD-le salvestavad salvestusseadmed. Seega ei arvesta kehtiv tühja kasseti tasu süsteem vahepeal toimunud muutustega tarbijakäitumises ja sellega, milliseid salvestusseadmeid ning andmekandjaid praegu muusika ja audiovisuaalsete teoste kopeerimiseks valdavalt kasutatakse.

Teise puudujäägina ei võimalda kehtiv õigus maksta hüvitist filmi esmasalvestuse tootjatele vaatamata asjaolule, et AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud ainuõiguste piirang, mis lubab reprodutseerida audiovisuaalseid teoseid isiklikeks vajadusteks, piirab ka filmi esmasalvestuse tootjate varaliste õiguste teostamist.

b. Kohtuvaidlused seoses tühja kasseti tasu süsteemiga

Õiguste omajate esindusorganisatsioonid on korduvalt esitanud halduskohtusse kaebuse, leides, et kehtiv tühja kasseti tasu süsteem ei vasta infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p-st b tulenevatele nõuetele, kuivõrd ei võimalda õiguste omajatele õiglast hüvitist selle eest, et autoriõigusega kaitstud teoseid on võimalik isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerida.

18.02.2013 esitasid Eesti Autorite Ühing, Eesti Fonogrammitootjate Ühing ja Eesti Esitajate Liit halduskohtusse kaebuse Vabariigi Valitsuselt kahjuhüvitise väljamõistmiseks summas 831 416 eurot aastatel 2010–2013 tekitatud kahju eest, mis seisnes selles, et autoritel, esitajatel ning fonogrammitootjatel on jäänud nendel aastatel saamata AutÕS §-des 26 ja 27 sätestatud õiglane hüvitis audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikuks otstarbeks reprodutseerimise erandi rakendamise eest. Riigikohus möönis oma 29.09.2016. a otsuses, et infoühiskonna direktiivist tuleneb liikmesriigile selge kohustus luua mehhanism, mis tagaks õiglase hüvitise saamise.¹¹ Riigikohus pidas ilmselgeks, et autoritel on jäänud aastatel 2010–2013 vähemalt osa tulust VV määruse nr 14 täiendamata jätmise tõttu saamata ning et määruse täiendamata jätmise näol on tegemist infoühiskonna direktiivi rikkumisega.¹² Tallinna Ringkonnakohus, viidates Riigikohtu otsusele, rahuldab 31.10.2017. a otsusega osaliselt kaebajate nõude ja mõistis Eesti Vabariigilt õiguste omajate kasuks kahjuhüvitisena välja 80 000 eurot.¹³

25.07.2018 esitasid üheksa õiguste omajate esindusorganisatsiooni uue kaebuse halduskohtusse saamata jäänud tühja kasseti tasu hüvitamiseks aastate 2014–2017 eest summas 42 065 859 eurot. 13.11.2019. a otsusega rahuldab halduskohus kaebuse osaliselt, mõistes Eesti Vabariigilt

¹¹ RKHKo, 29.09.2016, 3-3-1-9-16, p-d 18 ning 19.

¹² RKHKo, 29.09.2016, 3-3-1-9-16, p 21.

¹³ TlnRnKo, 31.10.2017, 3-13-366.

õigustatud isikute kasuks välja hüvitise summas 816 559 eurot.¹⁴ Nii kaebajad kui ka Eesti Vabariik on eelnõu koostamise ajaks esitanud halduskohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse.

c. Seadusemuudatuse eesmärk

Eeltoodust nähtuvalt esineb pikka aega kestnud olukord, mil õiguste omajad ei ole saanud teoste isiklikuks otstarbeks kopeerimise eest õiglast hüvitist. Koostoimes VV määruses tehtavate muudatustega on seadusemuudatuse eesmärk kehtestada uuendatud tühja kasseti tasu süsteem, mis võimaldaks õiguste omajatel saada õiglast hüvitist nende teoste ja muude õiguste objektide isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest ning tagaks Eesti õiguse kooskõla infoühiskonna direktiiviga.

Tühja kasseti tasu puudutavas regulatsioonis tehtavate muudatuste teiseks eesmärgiks on võimaldada hüvitise maksmist ka filmi esmasalvestuse tootjatele.

d. Võimalikud lahendused

Eelnõu koostamisele on eelnenud Vabariigi Valitsuse 22.12.2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“¹⁵ § 1 lg 2 p-st 2 lähtudes väljatöötamiskavatsuse (edaspidi VTK) koostamine kahel korral. 2012. a aprillis koostas Justiitsministeerium esimest korda VTK tühja kasseti tasu regulatsiooni muutmiseks, milles tehti ettepanek tühja kasseti süsteemi muutmiseks, tagamaks õiguste omajatele õiglane hüvitis nende teoste isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest. Eelnõu koostamiseni ei jõutud. 2015. a keskel algatas Justiitsministeerium huvirühmadega arutelu tühja kasseti tasu kogumisega seonduvate aspektide teemal (Justiitsministeeriumi 02.06.2015. a kiri nr 1-12/4136). Kiri saadeti 18 asutusele ja organisatsioonile. 2015. a lõpus koostas Justiitsministeerium saadud tagasisidest lähtuvalt teise VTK tühja kasseti tasu süsteemi ajakohastamiseks.

Kuigi ka 2015. a VTK tulemusel eelnõu koostamiseni ei jõutud, tehti ka seal ettepanek tühja kasseti süsteemi muutmiseks. Selleks, et viia AutÕS § 26 lg-s 1 kehtestatud vaba kasutamise erand, mis lubab audiovisuaalseid teoseid ja teose helisalvestisi reprodutseerida isiklikuks otstarbeks, kooskõlla infoühiskonna direktiiviga ning tagada õiguste omajatele õiglane hüvitis nende teoste isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest, ilmnis üldistatult kaks sobivimat lahendust:

- 1) minna õiguste omajatele hüvitise maksmisel üle riigieelarvest rahastatavale mudelile või
- 2) jätkata süsteemiga, kus kogutakse tühja kasseti tasu salvestusseadmete ja -kandjate impordilt või müügilt, ajakohastades salvestusseadmete ja -kandjate kataloogi, millelt tasu kogutakse, ning kogutava tasu määra.

2015. a VTK kohta saadud tagasisidest nähtus, et organisatsioonid, kes esindavad autoreid või autoriõigusega kaasnevate õiguste omajaid (Eesti Autorite Ühing, Eesti Fonogrammitootjate Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Näitlejate Liit, Eesti Audiovisuaalautorite Ühing, Eesti Kultuuri Koda, filmitootjad) soovisid pigem jätkata seadmelõivu põhise süsteemiga õiglase hüvitise kogumiseks. Ettevõtjate huve esindavad organisatsioonid (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Teenusmajanduse Koda, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit) samas eelistasid peamiselt riigieelarvest finantseeritavat süsteemi. 2015. a VTK-st nähtuvalt ei olnud Justiitsministeeriumil selget eelistust parima võimaliku lahenduse suhtes.

¹⁴ TlnHaKo, 13.11.2019, 3-18-1490.

¹⁵ RT I, 29.12.2011, 228.

2017. a-l valmis Justiitsministeeriumi tellimisel analüüs „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikuks otstarbeks kopeerimise erandi rakendamisel autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate poolt saamata jäänud tulu arvutamise meetoodika“, milles tehti soovitus minna Eestis üle riigieelarvest rahastatavale mudelile.¹⁶

Oluline on aga täheldada, et riigieelarvest rahastatava mudeli puhul on keeruline tagada kooskõla Euroopa Liidu õigusega, ilma et kaasneks ebaproportsionaalsed administratiivkulud. Euroopa Kohus leidis oma 09.06.2016. a otsuses seoses Hispaanias kasutusel olnud riigieelarvest rahastatava süsteemiga, et selline lahendus on kooskõlas infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p-ga b üksnes juhul, kui on tagatud, et õiguste omajatele makstava õiglase hüvitise kulud kannavad isiklikuks tarbeks tehtud koopiaste kasutajad ehk füüsilised isikud.¹⁷ See tähendab, et riigieelarvest õiguste omajatele eraldatav tasu peaks olema kogutud viisil, mis tagaks, et seda ei maksaks juriidilised isikud. Rahandusministeeriumiga 2018. ja 2019. a-l toimunud konsultatsioonide käigus selgus, et olemasolevasse maksuregulatsiooni sellise sätte lisamine, mis võimaldaks õiguste omajatele makstavat hüvitist arvestada üksnes füüsilistelt isikutelt laekunud maksu(de) arvelt, nõuaks märkimisväärset administratiivkoormust kaasa toovaid muudatusi.

Vaatamata ülalnimetatule tegi Justiitsministeerium 2018. a-l VV-le ettepaneku minna õiguste omajatele hüvitise maksmisel üle riigieelarvest rahastatavale mudelile alates 2020. a-st. VV kiitis 20.12.2018. a kabinetiistungil selle lähenemise heaks. 15.08.2019. a toimunud VV kabinetiistungil otsustati aga jätkata senise süsteemiga, kus kogutakse tühja kasseti tasu salvestusseadmete ja -kandjate impordilt või müügilt, uuendades senist süsteemi selliselt, et see tagaks õiguste omajatele õiglase hüvitise.

e. Kavandatav lahendus

Eeltoodud põhjustel jätkatakse eelnõuga senise süsteemiga, kus kogutakse tühja kasseti tasu salvestusseadmete ja -kandjate impordilt või müügilt, kuid ajakohastatakse salvestusseadmete ja -kandjate kataloogi, millelt tasu kogutakse, ning kogutava tasu määra.

Kavandatav lahendus saavutatakse kõnesoleva eelnõu ja VV määruse nr 14 muutmise koostöös. Kõnesoleva eelnõuga võimaldatakse kehtestada salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutav tasu VV määrusega, mis võimaldab tasumäära salvestusseadmete ja -kandjate kaupa õiglaselt eristada. Pärast eelnõu seadusena jõustumist muudetakse VV määrusega nr 14 kehtestatud salvestusseadmete ja -kandjate kataloog, millelt tasu kogutakse, ning sätestatakse kogutava tasu määrad lähtuvalt sellest, kui palju konkreetset liiki seadmeid ja andmekandjaid helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste isiklikuks kasutamiseks reprodutseerimiseks kasutatakse.

Tehtavad muudatused võimaldavad koguda õiguste omajate kasuks õiglase hüvitise audiovisuaalsete teoste ja teoste helisalvestiste isiklikuks kasutamiseks kopeerimise võimaldamise eest. Teisalt võimaldab valitud lahendus kehtestada tarbijate jaoks õiglasema süsteemi, kus kogutava tasu määrasid eristatakse salvestusseadmete ja -kandjate kaupa lähtuvalt

¹⁶ Eeva Mägi, „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikuks otstarbeks kopeerimise erandi rakendamisel autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate poolt saamata jäänud tulu arvutamise meetoodika“, Justiitsministeerium, Tallinn 2017, lk 41 jj. Kättesaadav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/audiovisuaalse_teose_ja_teose_helisalvestise_isiklikuks_otstarbeks_kopeerimise_erandi_rakendamine_ning_saamata_jaanud_tulu_arvutamise_meetoodika.pdf

¹⁷ EKO, 09.06.2016, C-470/14 *EGEDA*, p-d 24, 25, 29, 30, 36, 39-42.

sellest, kui palju konkreetset liiki seadmeid ja andmekandjaid fonogrammide ja audiovisuaalsete teoste reprodutseerimiseks kasutatakse. Ühtlasi aitavad tehtavad muudatused tagada, et kui tarbimisharjumused muutuvad või turule tulevad uued seadmed ja andmekandjad, mida on võimalik teoste reprodutseerimiseks kasutada, on võimalik tühja kasseti tasu süsteemi paindlikult uuendada, ilma et selleks oleks vaja iga kord seadust muuta.

Lisaks täiendatakse eelnõuga isikute ringi, kelle vahel tühja kasseti tasu jagatakse, ka filmi esmasalvestuse tootjatega.

2.2. Muudatused seoses Patendiameti kujundamisega intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks

Eelnõuga antakse osa Justiitsministeeriumi rakendusliku iseloomuga ülesandeid autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas üle Patendiametile. Võrreldes Justiitsministeeriumiga, kelle põhitegevuseks on riigi õigus- ja kriminaalpoliitika kavandamine ja elluviimine ning õigusloome koordineerimine,¹⁸ on Patendiamet kõnealuste rakenduslike ülesannete täitmiseks sobivam asutus. Täpsemalt antakse Patendiametile ülesanne:

- 1) tegutseda orbeose staatust käsitleva info vahendajana Eestis, s.o pädeva asutusena Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/28/EL art 3 lg 5 tähenduses;
- 2) teostada riiklikku järelevalvet KEO-de tegevuse üle, tagades AutÕS 9. ptk-s sätestatud nõuetest¹⁹ kinnipidamise;
- 3) korraldada AutÕS § 87 alusel moodustatud autoriõiguse komisjoni tööd.

Praegu tegeleb Patendiamet riigi majanduspoliitika elluviimisega tööstusomandi valdkonnas, kuid eraldi asutust riigi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste alase poliitika elluviimiseks ei olegi. Kuna erinevad intellektuaalse omandi valdkonnad on omavahel tihedalt seotud, nende valdkondade aluspõhimõtted, probleemid (sh õiguste jõustamisel, teadlikkuse suurendamisel) ja sageli ka võimalikud kasusaajad (nt ettevõtted) on sarnased, on põhjendatud laiendada Patendiameti pädevust ka autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas.²⁰ Eelnõu täidab Justiitsministeeriumi programmis aastateks 2020–2023 ette nähtud eesmärgi, et Patendiametist tuleb kujundada tänapäevane intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskus, mis nõustab ettevõtjaid intellektuaalse omandi küsimustes, tagab kiire ja tõhusa intellektuaalse omandi registreerimise menetluse ning vaidluste kiire kohtueelse lahendamise.²¹ Ühe meetmena selle saavutamiseks nimetab programm Patendiameti pädevuse laiendamist autoriõiguse vallas, andes ametile KEO-de ning orbeoste järelevalve pädevuse.²² Eesmärk kujundada Patendiamet ümber intellektuaalse omandi kompetentsikeskuseks on seatud ka Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukavas aastateks 2019–2022.²³

Ka pärast seaduse jõustumist jääb Justiitsministeeriumile ülesandeid autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas, mis ei seonu otseselt õigusloome

¹⁸ Vt Justiitsministeeriumi põhimääruse p 7. – Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 1996. a määrus nr 319 „Justiitsministeeriumi põhimääruse kinnitamine“ (RT I 1997, 1, 7; RT I, 29.12.2017, 55).

¹⁹ Nende nõuete aluseks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/26/EL.

²⁰ Juba 2015. a-l Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/26/EL ülevõtmise eelnõu (autoriõiguse seaduse muutmise seadus 163 SE) seletuskirjas on märgitud, et KEO-de üle riiklikku järelevalvet teostava asutusena võiks tulevikus kaaluda Patendiametit (vt lk 39).

²¹ Justiitsministeeriumi programm „Usaldusväärne ja tulemuslik õigusruum“, lk 11. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_programm_2020-2023.pdf.

²² Samas, lk 12.

²³ Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2019 - 2022, lk 9. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2019-2022.pdf.

koordineerimisega (vt nt AutÕS § 27 lg-d 9, 11 ja 12 ning § 28⁸ lg-d 2, 3 ja 5). Need ülesanded puudutavad riigieelarvest eraldatud vahendite jaotamist või on seotud õiguspoliitika elluviimisega, mistõttu nende (osalist) üleandmist Patendiametile ei peeta praegu vajalikuks.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist, millest esimene käsitleb AutÕS-is tehtavaid muudatusi selleks, et uuendada tühja kasseti tasu regulatsiooni ja astuda samme Patendiameti kujundamiseks intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks. Teine paragrahv sisaldab kõnesolevate muudatuste jõustumisaega.

Eelnõu §-s 1 sisalduvad muudatused:

Punktiga 1 laiendatakse AutÕS § 26 lg 1 teises lauses sätestatud loetelu õiguste omajatest, kellel on õigus saada õiglast hüvitist audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks reprodutseerimise eest, lisades loetellu ka filmi esmasalvestuse tootjad. Samuti sätestatakse AutÕS § 27 lg-s 9, et tühja kasseti tasu jaotamiseks moodustatavasse komisjoni kuulub ka filmi esmasalvestuse tootjaid esindav kollektiivse esindamise organisatsioon.

AutÕS §-s 73¹ lg 1 p 1 kohaselt on filmi esmasalvestuse tootjatel mh ainuõigus lubada ja keelata filmi originaali või selle koopia otsene või kaudne, ajutine või alaline, osaline või täielik reprodutseerimine mis tahes vormis või mis tahes viisil. AutÕS § 26 lg 1 lubab isikliku kasutamise eesmärgil loata reprodutseerida mh audiovisuaalseid teoseid, mis on AutÕS § 73¹ lg 2 kohaselt üks filmi liik. See tähendab, et selline vaba kasutamise erand piirab ka nende filmi esmasalvestuse tootjate varaliste õiguste teostamist, kelle toodetud film on käsitatav audiovisuaalse teosena. Tagamaks filmi esmasalvestuse tootjatele kohase hüvitise selle eest, et nende ainuõigusi AutÕS § 26 lg 1 alusel piiratakse, on õiglane laiendada tühja kasseti tasuna kogutud hüvitise maksmist ka kõnealusele sihtgrupile. Analoogselt makstakse kehtiva õiguse alusel hüvitist ka fonogrammitootjatele, kelle varalisi õigusi AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud vaba kasutamise erand samuti piirab. Ka paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides saavad filmitootjad tühja kasseti tasu arvel hüvitist (nt FR, GR, HU, IT, LV, LT, NE, PL).²⁴

Punktiga 2 asendatakse AutÕS § 27 lg-tes 1–5 ning § 95 lg 2 p-s 2 sõna „Ühendus“ sõnaga „Liit“ vastavas käändes. Tegemist on tehnilise täpsustusega.

Punktidega 3, 8 ja 9 muudetakse AutÕS § 27 lg-d 6, 12 ja 13. Lõikes 12 nähakse ette, et valdkonna eest vastutav minister võib tühja kasseti tasu kogujaks kinnitada mitte üksnes KEO, vaid ka muu era- või avalik-õigusliku juriidilise isiku või selle asutuse. Sellega seoses muudetakse ka § 27 lg-tes 6 ja 13 kasutatud termineid. Muudatuse eesmärk on võimaldada määrata tühja kasseti tasu koguja ka olukorras, kus KEO-d ei ole võimelised või huvitatud tasu ise koguma. Uus sõnastus võimaldab sel juhul määrata tasu kogujaks ka mõne teise usaldusväärse isiku, mh vajaduse korral Justiitsministeeriumi.

Punktiga 4 muudetakse AutÕS § 27 lg-t 7. Kehtivas õiguses näeb säte ette salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutava tasu määrad. Muudatusega nähakse ette volitusnorm, mis võimaldab VV-l kehtestada tasu suurus määrusega. Sellega seoses tuuakse § 27 lg-sse 7 ka praegu lg 14 p-s 1 sisalduv volitusnorm, mis käsitleb seotud küsimusi.

²⁴ Vt WIPO ja Thuiskopje 2017. a avaldatud uuring „International Survey on Private Copying – Law and Practice 2016“, lk 13. Kättesaadav: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1037_2017.pdf.

Eelnevaga muudetakse senist süsteemi, mille kohaselt salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutava tasu suurus on sätestatud AutÕS-s. Selle asemel volitatakse VV-d kehtestama tasu suurus määrusega. Selline muudatus aitab kehtestada paindlikuma ja tarbijate jaoks õiglasema süsteemi, kus tasu määrasid eristatakse salvestusseadmete ja -kandjate kaupa lähtuvalt sellest, kui palju konkreetset liiki seadmeid ja andmekandjaid teoste helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste reprodutseerimiseks kasutatakse. Samuti aitab see muudatus tagada, et kui tarbimisharjumused muutuvad või turule tulevad uued seadmed ja andmekandjad, mida teoste reprodutseerimiseks kasutatakse, on võimalik tühja kasseti tasu süsteemi paindlikult uuendada, ilma et oleks vaja iga kord seadust muuta.

Võimude lahususe põhimõtte ning Eesti Vabariigi põhiseaduse § 4 näevad ette, et Vabariigi Valitsust kui täidesaatva võimu organit saab üldjuhul volitada andma üksnes *intra legem* määrusi ehk seadust täpsustavaid määrusi. Tagamaks eelnimetatuga koosõla, sätestatakse seadusega (vt lg 7¹) tingimused, millele kehtestatav salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning tasu määrad peavad vastama, ja kaalutlused, millest VV peab lähtuma, samuti tasu maksimaalne määr.

Punktiga 5 kehtestatakse AutÕS § 27 lg-s 7¹ nõuded, millest VV peab salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning nendelt kogutava tasu määrade kehtestamisel lähtuma.

Tasu maksimaalne määr on 6 eurot, aga mitte rohkem kui 15 protsenti vastavat liiki salvestusseadme või -kandja keskmisest hulгимүүгihinnast Eestis. Mõeldud on konkreetset liiki salvestusseadme või -kandja (nt USB-mälupulk, nutitelefon, mälukaart) hulгимүүгihinna aritmeetilist keskmist. Seda suurus on võimalik ligikaudselt arvutada, tuginedes Statistikaameti andmetele, milles on esitatud Eestisse imporditud salvestusseadmete ja -kandjate kogused ning imporditud kauba koguväärtus salvestusseadmete ja -kandjate liikide lõikes.²⁵ Vajadusel on võimalik Statistikaameti informatsiooni täiendada avalikult kättesaadavate andmetega ning maaletoojatelt ja müüjatelt saadavate andmetega. Arvestada tuleb asjaoluga, et kättesaadavad andmed on paratamatult ebatäielikud, mistõttu tuleb võimaliku veaga arvestada ka tasu määrade kehtestamisel.

Tasu määrade kehtestamisel peab VV lähtuma veel kahest tingimusest:

- 1) kogutav tasu peab tagama autoritele, teoste esitajatele, fonogrammitootjatele ja filmi esmasalvestuse tootjatele selle kahju hüvitamise, mis on neile tekkinud nende varaliste õiguste piiramise tõttu AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud juhul;
- 2) salvestusseadme või -kandja lisamine loetellu ja sellelt kogutava tasu määr peavad olema proportsionaalsed sellega, millises ulatuses tekib punktis 1 nimetatud kahju eelduslikult seetõttu, et vastavat liiki salvestusseadmeid või -kandjaid kasutatakse audiovisuaalsete teoste või teoste helisalvestiste reprodutseerimiseks.

Seoses esimese tingimusega on oluline märkida, et õiguste omajatele isiklikuks kasutamiseks reprodutseerimise erandiga tekitatud kahju hüvitamiseks makstav õiglase hüvitis on Euroopa Liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb sisustada Euroopa Liidus ühetaoliselt ning lähtuvalt infoühiskonna direktiivist ja seda tõlgendavatest kohtulahenditest.²⁶ Euroopa Kohus

²⁵ Kuigi Statistikaameti andmestik ei ole toodud välja kauba hulгимүүгihinda, vaid on viidatud „väärtusele“, siis imporditava kauba väärtus sisaldab kauba ostuhinda ja neid kulusid, mis on seotud kauba veo ja kindlustusega maa riigipiirini, mis seega on ligilähedane kauba hulгимүүгihinnale. Vt *kauba väärtuse* definitsiooni kohta lähemalt: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/25Valiskaubandus/03Valiskaubandus_alates_2004/VK_14.htm.

²⁶ Vt RKKHo, 29.09.2016, 3-3-1-9-16, p 14 ning EKo, 09.06.2016, C-470/14 *EGEDA*, p 38.

on märkinud, et makstava hüvitise eesmärk on kompenseerida õiguste omajatele kahju, mis on neile tekkinud seetõttu, et nende teoseid võimaldatakse isiklikul eesmärgil loata reprodutseerida.²⁷ Sellest lähtuvalt tuleb ka salvestusseadmetelt ja -kandjatelt makstava tasu määrade kehtestamisel arvestada, et need võimaldaksid koguda kokku summa, mis tagab õiguste omajatele õiglase hüvitise AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud vaba kasutamise erandi alusel tehtud reproduktsioonide eest.

Esimese tingimusega seoses tuleb samas arvestada ka infoühiskonna direktiivi preambulit, mille p 31 kohaselt peab olema tagatud õiguste ja huvide tasakaal eri liiki õiguste valdajate huvide vahel, samuti eri liiki õiguste valdajate ning kaitstud objekti kasutajate vahel. Euroopa Kohus on leidnud, et sellega ei oleks kooskõlas õiguste omajate ülekompenseerimine.²⁸ Seega ei tohi salvestusseadmetele ja -kandjatele kehtestatavate tasude määrad olla sellised, et kogutava tasu eeldatav kogusumma tooks kaasa õiguste omajate ilmse ülekompenseerimise. Hüvitise kohasust aitaksid hinnata regulaarsed (vähemalt iga 4 või 5 aasta tagant) tarbijakäitumise uuringud selle kohta, kas ning millises ulatuses tehakse audiovisuaalsetest teostest ja teoste helisalvestistest reproduktsioone AutÕS § 26 lg-s 1 sätestatud erandi alusel ning milline on seega õiguste omajatele selliste reproduktsioonide tegemisest tekkiv kahju.

Teine tingimus tähendab, et salvestusseadmete ja -kandjate loetelu kehtestamisel peab hindama, kas ja millist liiki salvestusseadmed ja -kandjad põhjustavad õiguste omajatele kahju seeläbi, et selliseid seadmeid kasutatakse audiovisuaalsete teoste ja teoste helisalvestiste reprodutseerimiseks. Kuni puudub tarbimisharjumus teatud seadme või andmekandja kasutamiseks audiovisuaalsete teoste ja helisalvestiste reprodutseerimiseks, ei ole õiguste omajatel tekkinud ka märkimisväärset kahju, mistõttu ei ole sellistelt seadmetelt või andmekandjatelt tasu kogumine õigustatud. Ka Euroopa Kohus on selgitanud, et kui ilmneb, et teatava andmekandja ükski kasutaja teatavat funktsiooni praktikas peaaegu ei kasuta, võib õiguste omajatele tekkivat kahju lugeda minimaalseks, mistõttu ei pruugi kõnealuse funktsiooni kättesaadavaks tegemisega hüvitise maksmise kohustust tekkida.²⁹ Konkreetse salvestusseadme või -kandja liigi (nt optilised andmekandjad, USB-mälupulgad, nutitelefonid jne) suhtes kehtestatava tasu määr peab olema proportsionaalne sellega, kui suur kahju tekib õiguste omajatele seetõttu, et vastavat liiki seadet või andmekandjat kasutatakse audiovisuaalsete teoste või teoste helisalvestiste reprodutseerimiseks AutÕS § 26 lg 1 alusel. Salvestusseadme või andmekandja liigilt kogutava tasu määra kehtestamisel tuleks mh võtta arvesse järgmisi asjaolusid:

- a) kui palju kasutatakse selliseid seadmeid ja andmekandjaid audiovisuaalsete teoste ja teoste helisalvestiste reprodutseerimiseks isiklikuks kasutamiseks;
- b) kas reprodutseeritakse audiovisuaalseid teoseid või teoste helisalvestisi – kuivõrd audiovisuaalsete teoste (sh saated, teose tunnustele vastavad filmid) kasutamise eest makstav litsentsitasu on keskmiselt oluliselt suurem heliteoste keskmisest litsentsitasust, siis on ka nendest isiklikuks kasutamiseks tehtud reproduktsioonide väärtus proportsionaalselt suurem;
- c) kas audiovisuaalsete teoste või teoste helisalvestiste salvestamine või muul viisil kopeerimine kuulub peamiste funktsioonide hulka, milleks selliseid seadmeid või andmekandjaid soetatakse, või on selline funktsioon teisejärguline, nt kuna seda kasutatakse harva või üksnes väikse hulga seadme- või andmekandja kasutajate poolt.

²⁷ Vt EKo, 21.10.2011, C-467/08 *Padawan SL v SGAE*, p-d 39-42 ja EKo, 05.03.2015, C-463/12 *Copydan Båndkopi v Nokia Danmark*, p 21.

²⁸ EKo, 12.11.2015, C-572/13 *Hewlett-Packard v Reprobel*, p 85-86. Vt ka EKo, 11.07.2011, C-521/11 *Amazon.com International Sales jt*, p-d 30-31.

²⁹ EKo, 05.03.2015, C-463/12 *Copydan Båndkopi v Nokia Danmark*, p-d 28 ja 29.

Eeltoodu tuleneb mh Euroopa Kohtu praktikast, mille kohaselt (i) salvestusseadmelt ja -kandjalt kogutava tasu määramisel tuleb võtta arvesse seda, kui palju konkreetseid seadmeid või andmekandjaid kopeerimiseks kasutatakse ning (ii) seadme mitmefunktsioonilisus ja reprodutseerimisfunktsiooni teisene tähtsus võivad avaldada mõju õiglase hüvitise suurusele.³⁰

Punktiga 6 muudetakse AutÕS § 27 lg-t 8, lisades viite, et tühja kasseti tasuna kogutud summa jaotatakse hüvitisena ka filmi esmasalvestuse tootjatele (vt selle kohta lähemalt eelnõu § 1 p-ga 1 tehtud muudatust ning seletuskirja põhjendusi). Samuti on lisatud tasu jaotamise tingimustesse viide, et tasu jagamisel tuleb arvesse võtta ka muid AutÕS-st tulenevaid nõudeid. Muu hulgas peab tasu jaotamisel lähtuma AutÕS § 79 lg-st 3, mille kohaselt saab tasu jaotada vaid KEO kaudu. See ei välista senise praktika jätkumist, kus tasu otsustatakse jaotada ka näiteks loomeliitudele või muudele tasu jaotamises mitteosalevatele esindusorganisatsioonidele, kelle üldkoosolekul omakorda otsustatakse vastava summa kasutamine. Konkreetse õiguse teostamine (osalemine tasu jaotuse otsuse tegemisel) saab siiski toimuda vaid KEO kaudu.

Eelnõu väljatöötamise ajal ei ole filmi esmasalvestuse tootjad sellist esindusorganisatsiooni moodustanud, millel oleks õigus filmi esmasalvestuse tootjaid esindada ning mis vastaks AutÕS IX peatüki 1. jaos KEO-le sätestatud nõuetele. See tähendab, et ka filmi esmasalvestuse tootjad peavad tasu jaotamisel osalemiseks moodustama KEO. Üksnes sellisel KEO-l on pädevus ja legitiimsus, et esindada filmi esmasalvestuse tootjaid tühja kasseti tasu jagamist puudutavatel läbirääkimistel ja otsustada, kuidas filmi esmasalvestuse tootjatele eraldatavat hüvitist õigustatud isikute vahel õiglaselt jagada.

Punktiga 7 muudetakse AutÕS § 27 lg-t 11. Kehtivas sõnastuses näeb säte ette, et valdkonna eest vastutav minister kinnitab kogutud tasu jaotuskava hiljemalt kolm kuud pärast eelarveaasta lõppu. Seda tähtaega pikendatakse eelnõuga kuue kuuni. Lisaks, kui praegu tuleb jaotuskava enne kooskõlastada autorite, esitajate ja fonogrammitootjate esindajatega, siis eelnõuga täiendatakse seda loetelu ka filmi esmasalvestuse tootjatega. Pikema perioodi põhjus on selles, et eelduslikult suureneb tulevikus oluliselt jagamisele kuuluv hüvitis ning täienenud on ka nende õiguste omajate ring, kellel on õigus osale kogutud tasust. See võib omakorda tähendada keerukamaid läbirääkimisi, mistõttu on mõistlik jätta nende edukaks lõpetamiseks ja jaotuskava kinnitamiseks senisest pikem aeg.

Samuti täiendatakse AutÕS § 27 lg-t 11 teise lausega, mille kohaselt juhul, kui § 27 lg-s 9 nimetatud komisjon ei ole lg-s 11 nimetatud tähtaja jooksul (s.o eelnõu kohaselt 6 kuu jooksul) jaotuskavas kokku leppinud, jagatakse tasu vastavalt eelmise perioodi kohta kinnitatud jaotuskavale. Sellega nähakse ette tagavaravariant juhuks, kui jaotuskava väljatöötamiseks moodustatud komisjon ei suuda jaotuskavas kokku leppida ajaks, mil see tuleks seaduse kohaselt kinnitada.

Punktiga 10 muudetakse AutÕS § 27 lg-s 14 sisalduvat volitusnormi. Seoses sellega, et praegu § 27 lg 14 p-s 1 sisalduv volitusnorm viiakse eelnõuga üle § 27 lg-sse 7, jäetakse lg 14 sõnastusest alles vaid osa, mis vastab p-le 2.

Punktiga 11 asendatakse AutÕS §-s 27⁴, § 27⁷ lg-tes 3–5, §-s 79²⁶, §-s 79²⁸ ja § 87 lg-s 1 sõna „Justiitsministeerium“ sõnaga „Patendiamet“ vastavas käändes.

³⁰ EKO, 05.03.2015, C-463/12 *Copydan Båndkopi v Nokia Danmark*, p 27.

AutÕS § 27⁴ lg 1 sätestab pädeva asutuse orbeitse staatust käsitleva info vahendajana Eestis. Selleks on praegu Justiitsministeerium, kuid eelnõu kohaselt saab selleks Patendiamet. Pädeval asutusel on sisuliselt kaks ülesannet. Saades avalikult mäluasutuselt või Eesti Rahvusringhäälingult AutÕS § 27⁴ lg-s 2 märgitud teabe orbeitseks tunnistatud teose kohta, edastab pädev asutus selle teabe Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) andmebaasi. Kui aga hiljem leiab kinnitust orbeitseks tunnistatud teose või fonogrammi õiguste kuuluvus, edastab pädev asutus selle teabe EUIPO peetavasse orbeiste andmebaasi vastavalt AutÕS §-le 27⁷.

AutÕS IX peatükk reguleerib õiguste kollektiivset teostamist ning peatüki 3. jagu sätestab riikliku järelevalve KEO-de tegevuse üle. AutÕS § 79²⁶ kohaselt teostab peatüki 1. ja 2. jaos sätestatud nõuete täitmise üle riiklikku järelevalvet Justiitsministeerium. Enamik nõudeid, mille täitmise üle riiklikku järelevalvet teostatakse, tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2014/26/EL. Liikmesriigi kohustus tagada nende nõuete täitmise järelevalve tuleneb viidatud direktiivi art 36 lg-st 1. Eelnõuga pannakse riikliku järelevalve teostamise kohustus Patendiametile. Sellega seoses asendatakse § 79²⁸ viited Justiitsministeeriumile viidetega Patendiametile. Koos riikliku järelevalve teostamisega on mõistlik anda Patendiametile üle ka direktiivi art-tes 37 ja 38 sätestatud pädeva asutuse ülesannete täitmine.³¹

AutÕS § 87 lg 1 näeb ette autoriõiguse komisjoni moodustamise Justiitsministeeriumi juurde. Komisjon on lepitusorgan lepitusseaduse § 19 tähenduses ja täidab AutÕS § 87 lg 1 p-des 1–5 loetletud ülesandeid, mh lahendab vaidlevate poolte taotlusel autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õigustega seotud vaidlusi poolte lepitamise teel. Eelnõuga nähakse ette autoriõiguse komisjoni viimine Justiitsministeeriumi juurest Patendiameti juurde. Arvestades komisjoni ülesannete rakenduslikku iseloomu, on Patendiamet nende täitmiseks sobivam. Juba praegu tegeleb Patendiamet mh tööstusomandi esemete õiguskaitset puudutavate vaidluste kohtueelse lahendamise korraldamisega.

Punktiga 12 asendatakse AutÕS § 27⁴ lg-s 3 sõnad „Siseturu Ühtlustamise Ameti“ sõnadega „Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti“. Asutuse nimetus muudeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2015/2424³² art 1 p-ga 7, põhjendades seda sellega, et uus nimetus kajastab paremini ameti tegelikku tööd.³³

Punktiga 13 asendatakse AutÕS § 87 lg 1 teises lauses sõnad „Vabariigi Valitsus“ sõnadega „Valdkonna eest vastutav minister“. Sätte kehtiva sõnastuse kohaselt nimetab komisjoni liikmed viieaastaseks perioodiks Vabariigi Valitsus. Arvestades komisjoni rolli ja ülesandeid, oleks komisjoni liikmete nimetamiseks sobivam isik valdkonna eest vastutav minister, s.o justiitsminister. Ei ole mõistlikku põhjust, miks komisjoni liikmed tuleks nimetada Vabariigi Valitsuse tasemel. Ka tööstusomandi apellatsioonikomisjoni, kes lahendab tööstusomandi

³¹ Ka teistes liikmesriikides täidab direktiivi art-tes 36–38 nimetatud pädeva asutuse rolle üks asutus, vt <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/publication-collective-management-organisations-competent%20authorities-collective-rights-management-directive>.

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2015/2424, 16. detsember 2015, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 207/2009 ühenduse kaubamärgi kohta ja komisjoni määrust (EÜ) nr 2868/95 (millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 40/94 ühenduse kaubamärgi kohta) ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 2869/95 siseturu harmoneerimisametile makstavate lõivude kohta (kaubamärgid ja tööstusdisainilahendused). – ELT L 341, 24.12.2015, lk 21–94. Viidatud määrus on praeguseks asendatud konsolideeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2017/1001, 14. juuni 2017, Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (EMPs kohaldatav tekst). – ELT L 154, 16.6.2017, lk 1–99.

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2015/2424 põhjenduspunkt 2.

õiguskaitsega seotud vaidlusi, nimetab liikmed tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse³⁴ § 40 lg 5 kohaselt valdkonna eest vastutav minister, kelleks on justiitsminister.

Punktiga 14 asendatakse AutÕS § 87 lg 1 p-des 3 ja 5 sõnad „Vabariigi Valitsus“ sõnaga „Justiitsministeerium“ vastavas käändes. Muudetav säte loetleb autoriõiguse komisjoni ülesanded. Kehtiva sõnastuse p 3 kohaselt teeb autoriõiguse komisjon Vabariigi Valitsusele ettepanekuid autoriõigusaktide täiendamiseks ja muutmiseks ning ühinemiseks rahvusvaheliste lepingutega. Punkti 5 kohaselt täidab autoriõiguse komisjon ka muid Vabariigi Valitsuse poolt antud ülesandeid. Arvestades, et intellektuaalse omandi valdkonna koordineerimise eest vastutab Vabariigi Valitsuse seaduse³⁵ (VVS) § 59 lg 1 kohaselt Justiitsministeerium ja autoriõiguse komisjon tegutseb praegu ja jääb ka pärast eelnõu seadusena jõustumist tegutsema Justiitsministeeriumi valitsemisalas (vt VVS § 59 lg 3 p 2), on loogilisem, et komisjon teeb õigusloomet ja rahvusvaheliste lepingutega liitumist puudutavaid ettepanekuid Justiitsministeeriumile. Vajaduse korral saab Justiitsministeerium teha vastava ettepaneku Vabariigi Valitsusele või rahvusvaheliste lepingutega ühinemise küsimustes Välisministeeriumile (VVS § 69 lg 1). Ka punktis 5 viidatud muid ülesandeid võiks komisjonile anda vahetult Justiitsministeerium, kelle valitsemisalas komisjon tegutseb. Seejuures on Vabariigi Valitsusel VVS § 30 lg 3¹ alusel võimalik anda korraldusega ülesandeid mh Justiitsministeeriumile.

Punktiga 15 muudetakse AutÕS § 87 lg 1¹ neljandat lauset. Kehtivas sõnastuses näeb see ette, et vajadusel kaasatakse valdkonna eest vastutava ministri korraldusega komisjoni tegevusse sõltumatuid eksperte väljastpoolt komisjoni. Arvestades, et komisjon viiakse Justiitsministeeriumi juurest Patendiameti juurde, ei ole põhjendatud jätta komisjoni tegevusse ekspertide kaasamise pädevust justiitsministrile, vaid vastava korralduse võiks anda Patendiameti peadirektor. Seetõttu asendatakse sättes viide valdkonna eest vastutava ministri korraldusele viitega Patendiameti peadirektori käskkirjale.

Eelnõu § 2 sisaldab jõustumisnormi, mille kohaselt eelnõu § 1 kõik p-d peale p-de 3, 8 ja 9 jõustuvad 2021. aasta 1. jaanuaril. Eelnõu § 1 p-d 3, 8 ja 9, millega nähakse ette, et valdkonna eest vastutav minister võib tühja kasseti tasu kogujaks kinnitada mitte üksnes KEO, vaid ka muu era- või avalik-õigusliku juriidilise isiku või selle asutuse, jõustuvad üldises korras. See muudatus ei nõua ettevalmistavaid tegevusi, mistõttu üleminekuaeg ei ole vajalik. Ühtlasi annab see suurema paindlikkuse tühja kasseti tasu koguja määramiseks vajaduse korral juba 2020. aastal.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus kasutatakse samu termineid kui kehtivas AutÕS-s ning muudatusi ei ole ette nähtud.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu väljatöötamise peamine eesmärk on viia kehtiv AutÕS ja selle rakendusaktid kooskõlla infoühiskonna direktiiviga. Probleem direktiivi eesmärgi täitmisega on tekkinud just kehtiva õiguse alusel, mis ei võimalda õiguste omajatel saada õiglast hüvitist teostest isiklikuks otstarbeks tehtavate koopiade eest.

³⁴ RT I 2003, 18, 98; RT I, 19.03.2019, 64.

³⁵ RT I 1995, 94, 1628; RT I, 12.12.2018, 8.

Ühtlasi muudetakse eelnõuga Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/28/EL art 3 lg 5 kohast pädevat asutust Eestis ning KEO-de tegevuse üle riikliku järelevalve teostajat, sh seoses KEO-de vastavusega Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2014/26/EL tulenevatele nõuetele.

6. Seaduse mõjud

Muudatus I: loetelu õiguste omajatest, kellel on õigus saada tühja kasseti tasu, täiendatakse ka filmi esmasalvestuse tootjatega.

Kaasnev mõju I: majanduslik mõju

Sihtrühm: filmi esmasalvestuse tootjad

Filmi esmasalvestuse tootjatele antakse õigus osaleda AutÕS § 27 alusel kogutava tasu jagamisel, mille tulemusel suureneb filmi esmasalvestuse tootjate tulubaas.

Lisaks, kuna tühja kasseti tasuna kogutud hüvitise jaotuskava väljatöötamisel saab AutÕS § 27 lg 9 kohaselt osaleda üksnes õiguste omajaid esindav KEO, mida filmi esmasalvestuse tootjatel eelnõu väljatöötamise seisuga ei ole, annab muudatus täiendava stiimuli sellise esindusorganisatsiooni loomiseks.

Muudatus II: salvestusseadmetelt ja -kandjatelt kogutava tasu määr sätestatakse VV määruses.

Kaasnev mõju IIa: mõju riigiasutuste korraldusele

Sihtrühm: Riigikogu ja Vabariigi Valitsus

AutÕS § 26 lg 1 alusel kogutava tasu määra uuendamiseks ei ole edaspidi vaja iga kord seadust muuta, vaid muudatused saab teha VV määrusega, mis vähendab seadusandja seadusandlikku koormust. Vabariigi Valitsus peab kehtestama õiglase hüvitise määra, millega kaasneb vajadus viia teatud aja tagant läbi tarbijauuringuid, hindamaks, kas ning millises ulatuses tehakse audiovisuaalsetest teostest ning teoste helisalvestistest reproduktioone AutÕS § 26 lg-s 1 nimetatud erandi alusel.

Kaasnev mõju IIb: majanduslik mõju

Sihtrühm: teoste helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajad ning Eestis tegutsevad KEO-d, salvestusseadmete ja -kandjate tarbijad

Muudatus aitab tagada, et kui muutuvad tarbimisharjumused või turule tulevad uued seadmed või andmekandjad, mida teoste reprodutseerimiseks kasutatakse, on võimalik tühja kasseti tasu süsteemi senisest kiiremini ja paindlikumalt uuendada. Muudatus aitab seeläbi tagada õiguste omajatele kohase kompensatsiooni ka pikas perspektiivis, vähendades riski, et tulevikus kordub a-tel 2006–2020 esinenud olukord, kus süsteem püsis muutumatuna, vaatamata olulistele muutustele inimeste tarbimisharjumustes seoses salvestusseadmete ja -kandjate kasutamisega.

Tarbijate perspektiivist tagab selline muudatus õiglasema süsteemi, kuna võimaldab kogutava tasu määra eristada salvestusseadmete ja -kandjate kaupa lähtuvalt sellest, kui palju konkreetset liiki seadmeid ja andmekandjaid teoste helisalvestiste ja audiovisuaalsete teoste isiklikuks kasutamiseks reprodutseerimiseks kasutatakse. Seeläbi maksavad tarbijad, kes soetavad seadmeid, mida teoste kopeerimiseks kõige rohkem kasutatakse, ka proportsionaalselt suuremat tasu.

Muudatus III: orbeste pädeva asutuse, KEO-de üle järelevalve teostamise ja autoriõiguse komisjoni töö korraldamise ülesanded antakse Patendiametile.

Seaduseelnõuga kaasnevad mõjud riigiasutuste korraldusele (Justiitsministeeriumile ja Patendiametile) ning tõhusamaks muutub riiklik järelevalve KEO-de tegevuse üle, orbestestega seotud rakenduslike ülesannete täitmine ja autoriõiguse komisjoni tegevuse koordineerimine, mis avaldab soodsat mõju kogu autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonna arendamisele.

Kaasnev mõju IIIa: mõju riigiasutuste korraldusele

Sihtrühm: Patendiameti ametnikud ja töötajad (seisuga 24.01.2020 kokku 56 ametnikku ja töötajat)

Patendiameti ametnikud ja töötajad hakkavad täitma senisega võrreldes uusi ülesandeid (riiklik järelevalve KEO-de tegevuse üle, autoriõiguse komisjoni töö korraldamine, orbeste pädeva asutuse rolli täitmine). Selleks vajab Patendiamet umbes kolme lisatöötajat.

Kaasnev mõju IIIb: riikliku järelevalve teostamine KEO-de tegevuse üle muutub tõhusamaks

Sihtrühm: Eestis tegutsevad kollektiivse esindamise organisatsioonid (Eesti Autorite Ühing, mittetulundusühing Eesti Audiovisuaalautorite Liit, mittetulundusühing Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing) ja nende liikmed

AutÕS IX peatükk, mis reguleerib õiguste kollektiivset teostamist, näeb ette nõuded KEO-dele ja nende tegevusele. Muu hulgas on reguleeritud õiguste teostamisest saadava tulu kasutamine ja õiguste omajatele jaotamine, kasutajatega lepingu sõlmimise tingimused (sh mõistlike tariifide kehtestamine) ning KEO-lt teabe andmine nii õiguste omajatele nende õiguste teostamise kohta kui ka kasutajatele ja laiemale avalikkusele (sh läbipaistvusaruande esitamine, teabe avalikustamine veebilehel). Seni on nende kohustuste täitmise üle teostanud riiklikku järelevalvet Justiitsministeerium. Kuna riikliku järelevalve teostamine ei seonu Justiitsministeeriumi ülesannetega (s.o õiguspoliitika kavandamise ja õigusloome koordineerimisega) ja selleks ei ole ministeeriumis eraldi inimesi (ministeeriumi ainus autoriõiguse valdkonna nõunik tegeleb valdkonna õigusloome koordineerimisega), on selle funktsiooni täitmine Patendiametis eelduslikult põhjalikum ja tõhusam. See aitab tagada, et KEO-d täidavad neile seatud nõudeid, mis on nii nende liikmete (autorid, esitajad, fonogrammitootjad) kui ka kasutajate huvides.

Kaasnev mõju IIIc: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2012/28/EL tulenevate rakenduslike ülesannete täitmine seoses orbestestega koondub Patendiametisse, mis avaldab soodsat mõju kogu valdkonna arendamisele.

Sihtrühm: Patendiamet

Direktiivi art 3 lg 5 kohaselt peab igas Euroopa Liidu liikmesriigis olema määratud pädev asutus, kelle peamiseks kohustuseks on teabe kogumine mäluasutustelt nende poolt orbeoseks tunnistatud teoste ja fonogrammide kohta ning vastava info edastamine EUIPO loodud orbeoste andmebaasi. Sisulisi otsuseid teoste või fonogrammide orbeoseks tunnistamise kohta pädev asutus ei tee, samuti ei saa pädev asutus nt mäluasutustelt saadud informatsiooni tagasi lükata. Kogu vastutus kaitstava objekti orbeoseks tunnistamise ning piisavalt hoolika otsingu tegemise eest lasub mäluasutustel.

Pädeva asutuse ülesannete täitmisega kaasnev koormus ei ole senises praktikas olnud märkimisväärne: EUIPO orbeoste andmebaasi kohaselt on seisuga 29.01.2020 Eesti mäluasutused lisanud andmebaasi 25 teost (aastatel 2015 ja 2016), alates 2017. aastast ei ole Eesti mäluasutused andmebaasi lisanud mitte ühtegi orbeost.

Pädeva asutuse ülesannetena Eesti kontekstis võib välja tuua veel nt mäluasutuste töö koordineerimise ühtse praktika kujundamiseks hoolikate otsingute tegemisel ja dokumenteerimisel, kohaste allikate³⁶ ajakohasuse analüüsi ning vajaduse korral nimekirja täiendamise ettepanekute tegemise, samuti suhtluse EUIPO-ga praktilistes küsimustes (nt kirjetepõhine masslaadimine mäluasutuste poolt).

Kaasnev mõju III d: autoriõiguse komisjoni tegevuse koordineerimine muutub tõhusamaks, kaaluda on võimalik komisjoni töökorralduse täpsustamist, sh põhjendatud juhul õigusaktides.

Sihtrühm: autoriõiguse komisjon

Autoriõigusealaseid vaidlusi lahendab autoriõiguse komisjon lepitusmenetluses,³⁷ lahendatavate vaidluste maht ei ole seni olnud märkimisväärne (1 või 2 avaldust aastas, kusjuures aastatel 2018 ja 2019 ei esitatud komisjonile ühtegi avaldust). Samas tuleb silmas pidada, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/790³⁸ tulenevalt võib komisjonile edaspidi ülesandeid juurde tulla.³⁹ Tulevikus laienevate ülesannete valguses on vaja tagada komisjoni tegutsemisvõime tasemel, mis tagaks kõigi ülesannete korrektse täitmise. Selleks võib tulevikus kaaluda komisjoni menetluse täpsemat reguleerimist (praegu järgib komisjon lepitusseadust) ning töökorralduse muutmist (sh liikmete tasustamine tehtava töö eest).

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Tühja kasseti tasu süsteemi muutmise tulemusel peab VV lisaks salvestusseadmete ja -kandjate kataloogile, millelt tühja kasseti tasu kogutakse, kehtestama ka tasu määrad, mida konkreetset

³⁶ Justiitsministri 30.01.2015. a määrus nr 2 „Orbeoseks tunnistamisele eelneva hoolika otsingu allikad“ (RT I, 27.01.2015, 10).

³⁷ Lepitusseadus, RT I 2009, 59, 385.

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/790, 17. aprill 2019, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/28/EÜ.

³⁹ Nt direktiivi art-st 13 liikmesriikidele tulenev kohustus võimaldada vaidlevatel pooltel pöörduda vahendaja poole juhul, kui on tekkinud vaidlus lepingu sõlmimisel audiovisuaalteoste kättesaadavuse tagamiseks nõudevideoteenuste kaudu või art-st 21 tulenev kohustus luua võimalus vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks erinevate autorilepinguid puudutavate muude küsimustega seoses (läbipaistvuskohustuse täitmine või lepingu kohandamise kord vastavalt direktiivi art-tele 19 ja 20). Direktiiv peab olema üle võetud 7. juuniks 2021.

liiki seadmetelt või andmekandjatelt kogutakse. Kohase tasu määramine eeldab, et VV hindab kahju, mis on õiguste omajatele tekkinud seetõttu, et audiovisuaalseid teoseid või teoste helisalvestisi on võimalik isikliku kasutamise eesmärgil loata reprodutseerida. Sellise kahju hindamine eeldab teatud aja tagant tarbimisharjumuste uurimist, hindamaks, kas ning millises ulatuses tehakse audiovisuaalsetest teostest ning teoste helisalvestistest reproduktioone. Muid täiendavaid kulusid (ega tulusid) riigile ega kohalikule omavalitsusele tühja kasseti tasu süsteemi muutmisega ei kaasne.

Seoses Patendiameti kujundamisega intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks on seaduse rakendamisel vaja viia praegu Justiitsministeeriumi juures tegutsev autoriõiguse komisjon Patendiameti juurde. Selleks tuleb Patendiametil tagada autoriõiguse komisjonile tööks vajalikud tingimused, sh määrata komisjoni tööd koordineeriv inimene. Lisaks peab Patendiamet hakkama teostama riiklikku järelevalvet KEO-de tegevuse üle ning täitma üksikuid teisi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õigustega seotud ülesandeid. Kõigi kirjeldatud ülesannete täitmiseks vajab Patendiamet lähiaastatel eelduslikult umbes kolme lisatöötajat. Uute inimeste töölevõtmine on vajalik, kuna Patendiametis puudub praegu autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonna (sh KEO-de tegevuse üle riikliku järelevalve teostamise) kompetents ning tegemist on ameti seniste ülesannetega võrreldes uute ülesannetega. Nende inimeste palkamiseks vajalike vahendite eraldamiseks riigieelarvest esitatakse 2020. aastal RES lisataotlus aastatel 2021–2024 igal aastal 148 000 euro eraldamiseks (personalikulud 130 000 eurot ja uue osakonna majanduskulud 18 000 eurot).

Praegu on autoriõiguse komisjoni esimeheks nimetatud Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik.⁴⁰ Kuna ametis oleva komisjoni volitused lõpevad 7. mail 2020, peab Vabariigi Valitsus nimetama sellest ajast uue komisjoni. Pärast 2021. aasta 1. jaanuari tuleks kaaluda komisjoni esimehe määramist Patendiameti ametnike või töötajate seast.

Euroopa Liidu õigusest tulenevate rollide (orbteoste pädev asutus, KEO-de üle järelevalve teostamine) Patendiametile üleminekuga seoses on seaduse jõustumisel vaja Euroopa Liidu institutsioone teavitada vastavatest muudatustest. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2012/28/EL teavitamiskohustust otsesõnu ei tulene, küll aga on liikmesriigi pädeva asutuse jaoks vaja luua juurdepääs orbteoste andmebaasile.⁴¹ Selleks on vaja EUIPO-le edastada pädeva asutuse üldine elektronposti aadress ja konkreetse isiku kontaktandmed, kes vastavate küsimustega tegeleb. Seoses KEO-de tegevusega on Euroopa Komisjoni teavitamise kohustused nähtud ette Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/26/EL art-tes 36–38.⁴² Direktiivi art 36 lg-st 3 tulenevalt tuleb teavitada Euroopa Komisjoni sellest, et muutunud on KEO-dele kehtestatud nõuete täitmise üle järelevalvet teostav asutus. Direktiivi art 37 käsitleb teabe vahetamist liikmesriikide pädevate asutuste vahel ja art 38 käsitleb Euroopa Komisjoni teavitamist seoses Euroopa riigiüleste litsentsilepingute sõlmimisega KEO-de poolt. Koos

⁴⁰ Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2007. a määruse nr 310 „Autoriõiguse komisjoni moodustamine“ p 3.

⁴¹ Pädevate asutuste kohta leiab info EUIPO kodulehelt: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/Orphan_works/CNA_contacts_en.pdf. Eesti pädevaks asutuseks on hetkel Justiitsministeerium.

⁴² Info liikmesriikide pädevate asutuste kohta on kättesaadav Euroopa Komisjoni kodulehel: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/publication-collective-management-organisations-competent%20authorities-collective-rights-management-directive>. Eesti pädevaks asutuseks on hetkel Justiitsministeerium.

direktiivist tulenevate nõuete täitmise üle järelevalve teostamisega on mõistlik anda Patendiametile üle ka art-tes 37 ja 38 nimetatud pädeva asutuse roll.⁴³

8. Rakendusaktid

Seaduse rakendamiseks on vaja muuta Vabariigi Valitsuse 17. jaanuari 2006. a määrust nr 14 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu taotlemise kord”.⁴⁴ Nimetatud määruses tuleb uuendada salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning kehtestada nendelt kogutava tühja kasseti tasu määrad. Vastava Vabariigi Valitsuse määruse kavand koos seletuskirjaga on lisatud käesoleva eelnõu seletuskirjale eraldi dokumendina (Lisa 2).

Seoses Patendiameti kujundamisega intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskuseks tuleb muuta justiitsministri 28. jaanuari 2016. a määrust nr 5 „Patendiameti põhimäärus”.⁴⁵ Määruses tehtavate muudatuste kavand on lisatud eelnõu seletuskirja lõppu (Lisa 1).

Ühtlasi tuleb muuta Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2007. a korraldust nr 310 „Autoriõiguse komisjoni moodustamine”,⁴⁶ mille p 7 näeb praegu ette Justiitsministeeriumi kohustuse tagada komisjoni teenindamine ja finantseerimine. Viide Justiitsministeeriumile tuleb asendada viitega Patendiametile.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu § 1 p-d 3, 8 ja 9, millega nähakse ette, et valdkonna eest vastutav minister võib tühja kasseti tasu kogujaks kinnitada mitte üksnes KEO, vaid ka muu era- või avalik-õigusliku juriidilise isiku või selle asutuse, jõustuvad üldises korras. See muudatus ei nõua ettevalmistavaid tegevusi, mistõttu üleminekuage ei ole vajalik.

Eelnõuga tehtavad ülejäänud muudatused jõustuvad 1. jaanuaril 2021. Samaaegselt peaksid jõustuma ka Vabariigi Valitsuse 17. jaanuari 2006. a määruse nr 14 muudatused, võimaldamaks uue tühja kasseti tasu süsteemi rakendada alates 2021. a algusest. Seega tuleb pärast seaduse vastuvõtmist jätta täiendav jõustumisperiood määruse vastuvõtmiseks ning võimaldamaks salvestusseadmete ja -kandjate tootjatele, maaletoojatele ja müüjatele piisav ajavaru, et teha vajalikud ettevalmistused nendelt seadmetelt ja andmekandjatelt tasu kogumise ja teavitamisega seotud protsesside juurutamiseks. Piisava ajavaru tagamiseks võiks seaduse Riigikogus vastuvõtmise ning selle jõustumise vahele jääda vähemalt kolm kuud.

Ühtlasi võimaldab selline jõustumistähtaeg ajavaru seaduse rakendamisega seotud funktsioonide üleviimiseks Patendiametisse autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas, sh vajalikus ulatuses Patendiameti töökorralduse muutmiseks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

⁴³ Aastal 2017 on teatatud Euroopa Komisjonile, et Eestis on pädevaks asutuseks Justiitsministeerium.

⁴⁴ RT I, 29.12.2011, 156.

⁴⁵ RT I, 30.01.2016, 1; RT I, 12.04.2019, 3.

⁴⁶ RTL 2007, 52, 963; RT III, 08.05.2015, 7.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Kultuuriministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu.

Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks Patendiametile, Õiguskantsleri Kantseleile, Riigikohtule, Eesti Advokatuurile, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjonile, Eesti Juristide Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Patendivolinike Kojale, Eesti Autorite Ühingule, mittetulundusühingule Eesti Esitajate Liit, Eesti Näitlejate Liidule, Eesti Fonogrammitootjate Ühingule, mittetulundusühingule Eesti Audiovisuaalautorite Liit, Eesti Heliloojate Liidule, Eesti Kirjanike Liidule, Eesti Lavastajate Liidule, Eesti Lavastuskunstnike Liidule, Eesti Interpreetide Liidule, Eesti Filmitööstuse Klastrile, Eesti Ajakirjanike Liidule, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Teenusmajanduse Kojale, Tallinna Ringkonnakohtule, Harju Maakohtule, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituudile, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudile, Rahvusraamatukogule, Rahvusarhiivile, BSA-le (The Software Alliance), Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioonile, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Rahvusringhäälingule, MTÜ-le Eesti Kultuuri Koda ning sihtasutusele Eesti Filmi Instituut.

Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (nn tühja kasseti tasu süsteemi muutmine ning Patendiameti ülesannete laiendamine) eelnõu seletuskirja juurde

Lisa 1

Rakendusakti kavand

Patendiameti põhimääruse muutmise määrus

§ 1. Patendiameti põhimääruse muutmine

Justiitsministri 28. jaanuari 2016. a määruses nr 5 „Patendiameti põhimäärus“ tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 1 lõikes 1, §-s 8, § 10 punktides 5, 7 ja 9 ning § 13 lõike 4 punktides 2, 5, 7 ja 19 asendatakse sõna „tööstusomandi“ sõnadega „intellektuaalse omandi“, § 10 lõikes 8 asendatakse sõna „tööstusomandialase“ sõnadega „intellektuaalse omandi alase“ ning § 13 lõike 4 punktis 6 asendatakse sõna „tööstusomandikaitse“ sõnadega „intellektuaalse omandi kaitse“;

2) paragrahvi 9 täiendatakse punktiga 1² järgmises sõnastuses:
„1²) riikliku järelevalve teostamine kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevusele kehtestatud nõuete täitmise üle;“;

3) paragrahvi 10 täiendatakse punktiga 1² järgmises sõnastuses:
„1²) teostab seaduses sätestatud korras riiklikku järelevalvet kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevusele kehtestatud nõuete täitmise üle;“;

4) paragrahvi 13 lõike 2 punktis 12 ja lõike 3 punktis 7 tunnistatakse kehtetuks sõna „ministeeriumi“;

5) paragrahvi 13 lõiget 4 täiendatakse punktiga 7¹ järgmises sõnastuses:
„7¹) kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevusele kehtestatud nõuete täitmise üle riikliku järelevalve teostamine;“.

§ 2. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2021. aasta 1. jaanuaril.